

”בפאת הכפר”

מילים ולחן: עמנואל זמיר

הצעות ללמידה: גל פלג

עמנואל זמיר, היה מלחין, משורר ומחנך ישראלי, מהיוצרים החשובים בזמר העברי בשנות ה-50 וממייסדי חוגי השירה בציבור. ידוע בפרט בשירי הרועים שלו. זמיר נולד וגדל בפתח תקווה ורבים מלחניו מושפעים מטילוליו בקרב הבדואיים והכפריים הערביים באזור. זמיר ניגן בחלילית והיטיב לחקות בה את נגינת החליל הערבי.

השיר בפאת הכפר, מורכב משני חלקים:

חלק א: קצר-קצר-ארוך

חלק ב: סימטרי, שני משפטים ארוכים, שניהם מסתיימים על הדומיננטה

בהשפעת הלחנים הערביים גם שיר זה בנוי על לחן מודאלי:

חלק א במקאם נהונד (אאולי) ובחלקו השני ממשיך למקאם נהונד כביר (דורי).

הצעות לפעילויות בשיעור:

- להמחשת המשכים השונים של המשפטים המורה תדגים 2 תנועות קצרות ואחת ארוכה והתלמידים יגיבו ע"י שאילת שאלות מכוונות (כמה תנועות תיארתי כאן? האם אורך התנועות היה זהה? וכדומה).
- כל תלמיד יציע תנועות גוף המראות את מבנה הפסוקים של החלק הראשון: קצר-קצר-ארוך
- נגינת המנגינה של החלק הראשון על ידי המורה ותגובת התלמידים בסוגי תנועות מומצאות לפי קצר-קצר-ארוך
- הוספת הקשה בתוף על ידי המורה בתחילתו של כל משפט- על שמינית הפסקה ("כעת אוסיף הקשה בתחילתו של כל משפט קצר, אתם תדעו לבד מתי לעבור למשפט הארוך") והמשך תגובת התלמידים בתנועות לפי קצר-קצר-ארוך.
- תנועת הליכה במרחב ושינוי כיוון בסיום כל משפט.

- מוסיפים מנגינה: "ננסה עם המנגינה" בהתחלה בלו לו לו, אחר כך עם סימוני הברות של כל תחילת משפט וסוף משפט ולאחר מכן עם המילים.
- לאחר שהצאן הגיע אל המעיין, רועי הצאן ושואבות המים, התחילה חגיגה, ריקודים, תופים וצהלות. כולם שמחים ורוקדים ליד המעיין: "בפאת הכפר ליד העין רקדו ריקדו..."
- משחקי טוניקה ודומיננטה במרחב (אפשר עם חישוקים, אפשר עם תנועות פתוחות וסגורות/לשבת ולעמוד). התלמידים מגלים שהחלק הראשון בשיר מסתיים בטוניקה והשני בדומיננטה ואז חוזרים אל הטוניקה שוב בחלק א.
- לאחר שלמדו לשיר את השיר/למתקדמים: מציאת הסינקופות בשיר.
 - התלמידים ילכו במרחב לפי תבניות מקצב שהמורה תנגן בפסנתר.
 - התלמידים ילכו במרחב לפי תבניות מקצב שהמורה תנגן בפסנתר. כשהפסנתר יפסיק ימחאו את התבנית בכפות הידיים. התבניות שיושמעו יהיו ברמת מורכבות עולה עד למקצב סינקופה.
 - כתיבת מקצב הסינקופה על הלוח.
 - התלמידים יסתכלו בתווים וימצאו את מקצב הסינקופה בשיר והופעותיו השונות.
- זיהוי תבניות מודליות שונות:
- דרך משחק עם החישוקים לומדים שהשיר בנוי בחלקו הראשון ממקאם נהונד (אאולי) ובחלקו השני ממקאם נהונד כביר (דורי).
- עבודה יצירתית בקבוצות (לאחר כמה שיעורים שכבר למדו את השיר):
 - במוזיקה הערבית יש קטע אלתור שנקרא תקסים. התלמידים יתחלקו לקבוצות, ימציאו קטע אלתור שמתחיל בנהונד במבנה קצר-קצר-ארוך, ממשיך בנהונד כביר ושוב מסיים בנהונד קצר-קצר-ארוך. בקבוצות יתחלקו לתנועה, הקשה, נגינה, קולות וכו'.
- פעילויות האזנה לזכירת המילים (לפני שמראים את מילות השיר):
 - האזנה וזיהוי כלי נגינה אילו כלי נגינה מופיעים בשיר?
 - האזנה וזיהוי מספר הפעמים בהן מופיעה המילה צאן והמילה עין
- לימוד ריקוד העם של השיר (אפשר בזוגות, אפשר ביחידים ואפשר גם לפשט את תנועות הריקוד).